

Kroužek pro přírodovědecké talenty - 2018

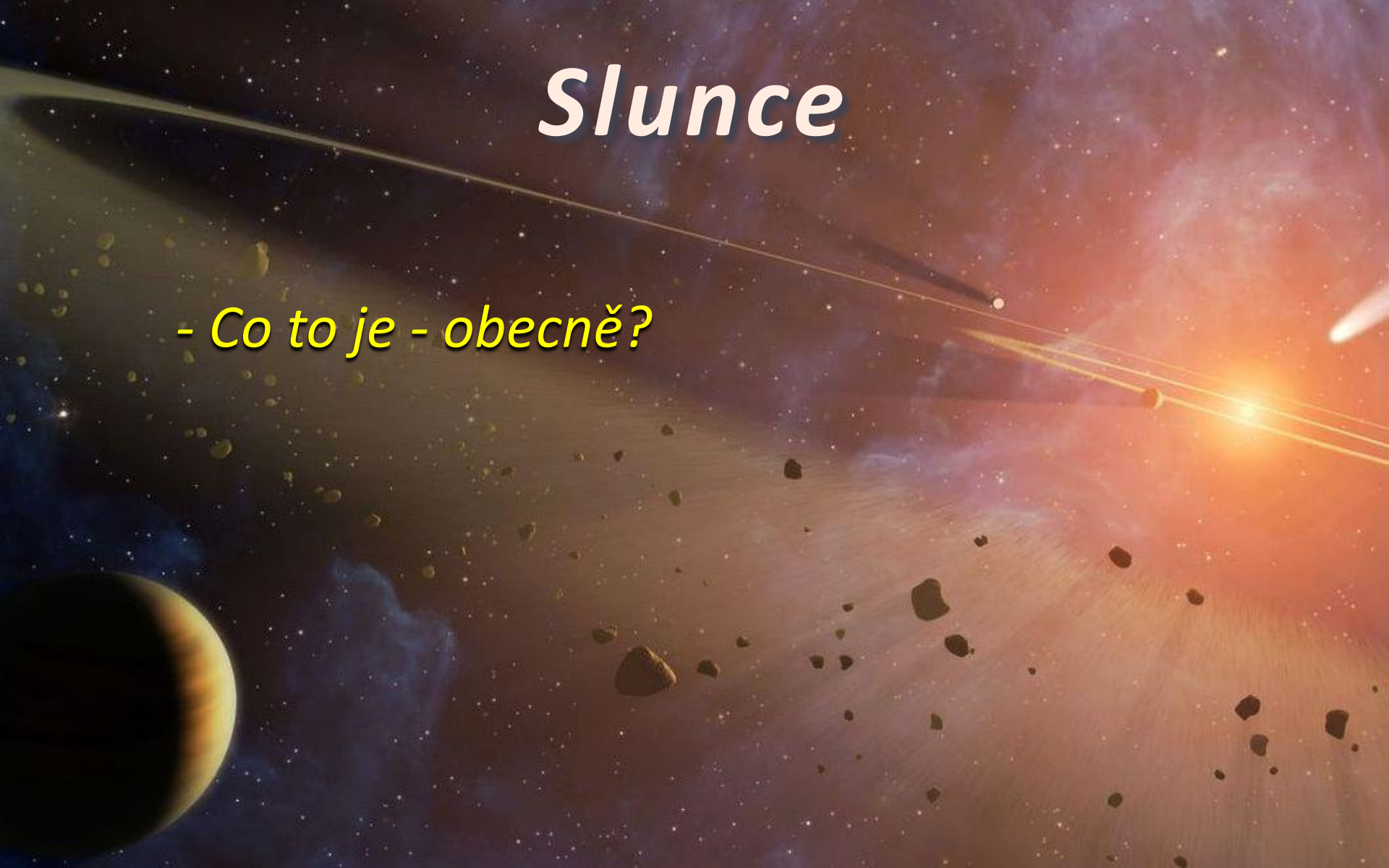
II – lekce 3

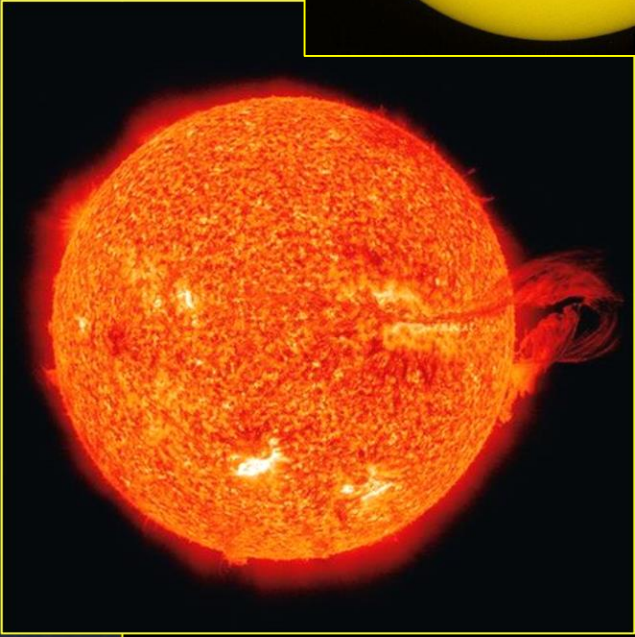
SLUNCE

Slunce

- Co to je - obecně?

Slunce = hvězda

Slunce

- nejbližší hvězda a jediná v SS (1 AU)
- centrální těleso SS (téměř ve středu)
- nejjasnější objekt na obloze
- koule žhavých plynů (plazma; H + He)
- 109x průměr Země
- 330 000x hmotnost Země
- 1,4x hustota vody
- vznik před 4,6 mld. let, ještě 5-7
- úniková rychlost 620 km /s; $g = 274 \text{ m/s}^2$
- oběh kolem centra G. – 250 mil. let; 250 km/s

Model – 100 kg:

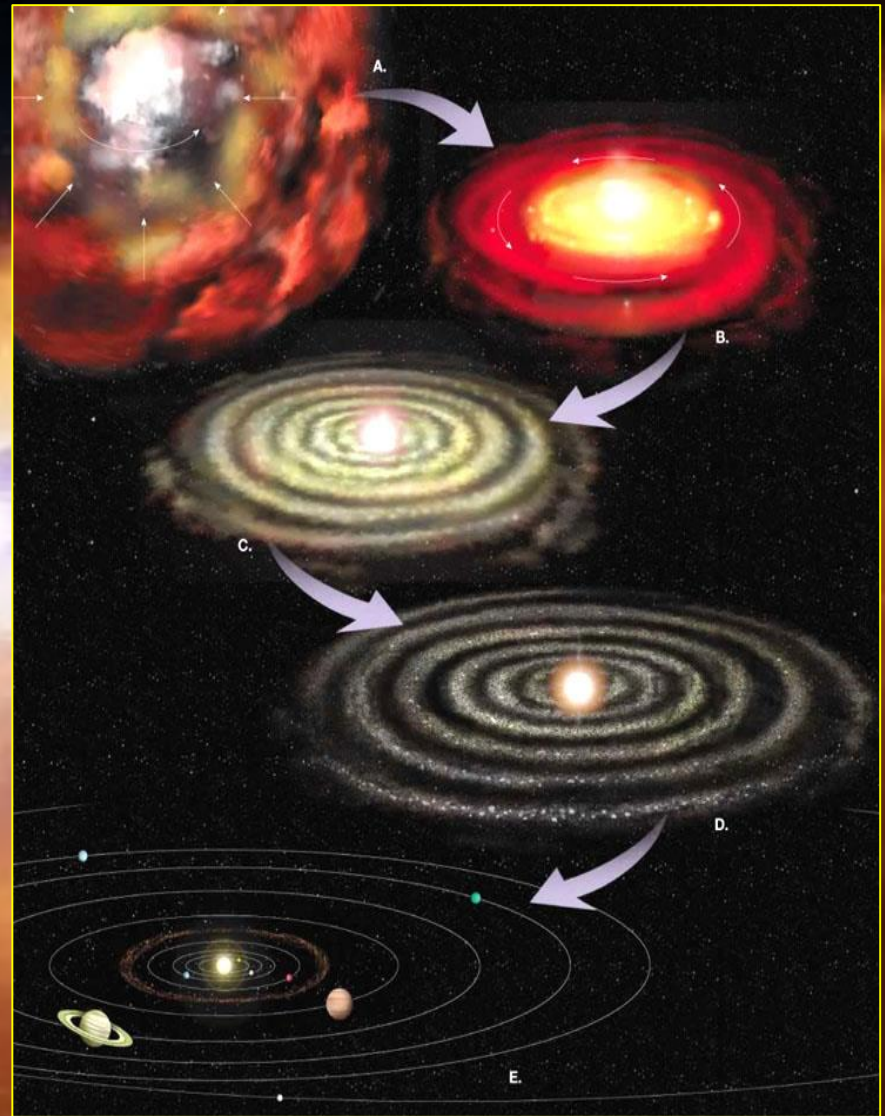
- kolik kg na Slunce?

99,85 kg !!!

Bez Slunce by nemohl existovat život na Zemi (ani Země samotná) !!!

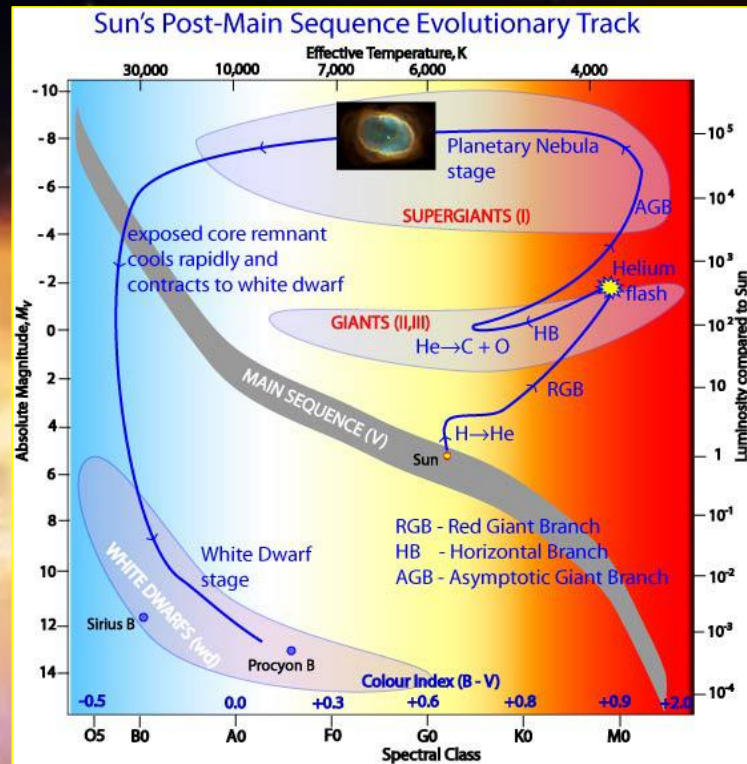
Vznik Slunce

- vznik z hvězdné mlhoviny (zbytek supernov)
- globule – zahušťování materiálu (gravitace)
- smršťování a zrychlování rotace
- zploštění – protoplanetární disk
- ve středu vznik protohvězdy
- nárůst teploty a tlaku
- zažehnutí termonukleární reakce

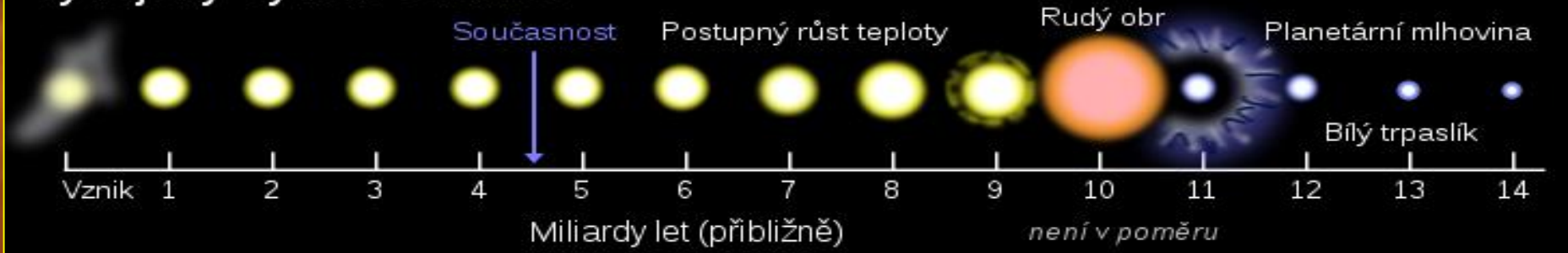

Vývoj Slunce

- vyčerpání H v jádře – za 5 – 7 mld let
- smrštění jádra – zvýšení teploty a tlaku
- syntéza He na C a O – několik mil. let
- rozpínání vnějších vrstev – rudý obr (M, V, Z)
- po vyčerpání He – smrštění jádra - BT (vel. Země)
- odhození obálky – planetární mlhovina
- BT bude chladnout (černý trpaslík za stovky mld let)

Vývojový cyklus Slunce

☉ *Slunce – v dalekohledu (fotosféra)*

Při pozorování Slunce vždy chránit zrak !!!

Proč Slunce svítí, hřeje?

$$T = 5\,500 - 6\,000^{\circ}\text{C}$$

(čím vyšší teplota, tím více září)

5 mld let ← termojaderná fúze

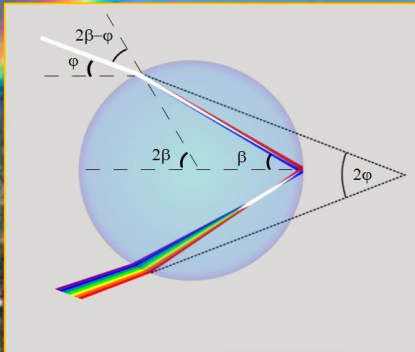
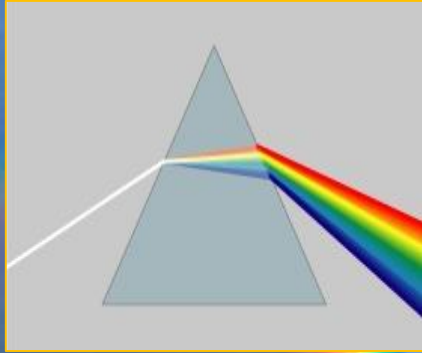
Barva Slunce (hvězd)?

$$T = 5\,500 - 6\,000^{\circ}\text{C}$$

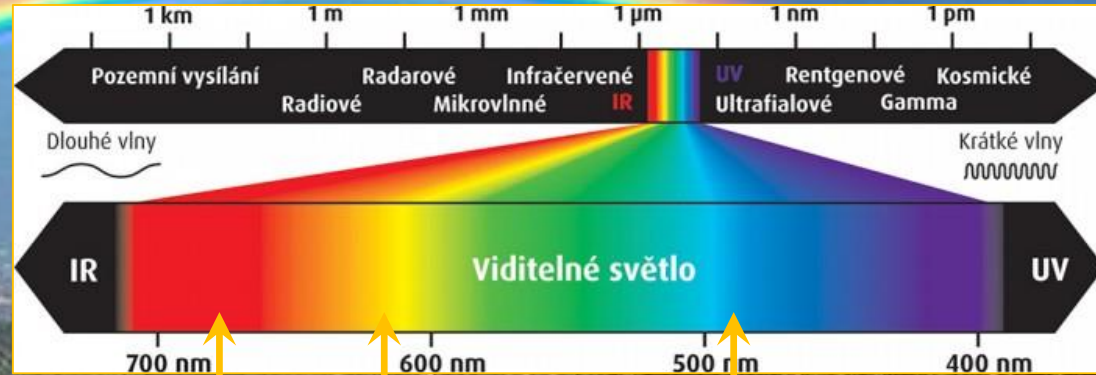

Sluneční světlo – „bílé“

- složené

spektrum:

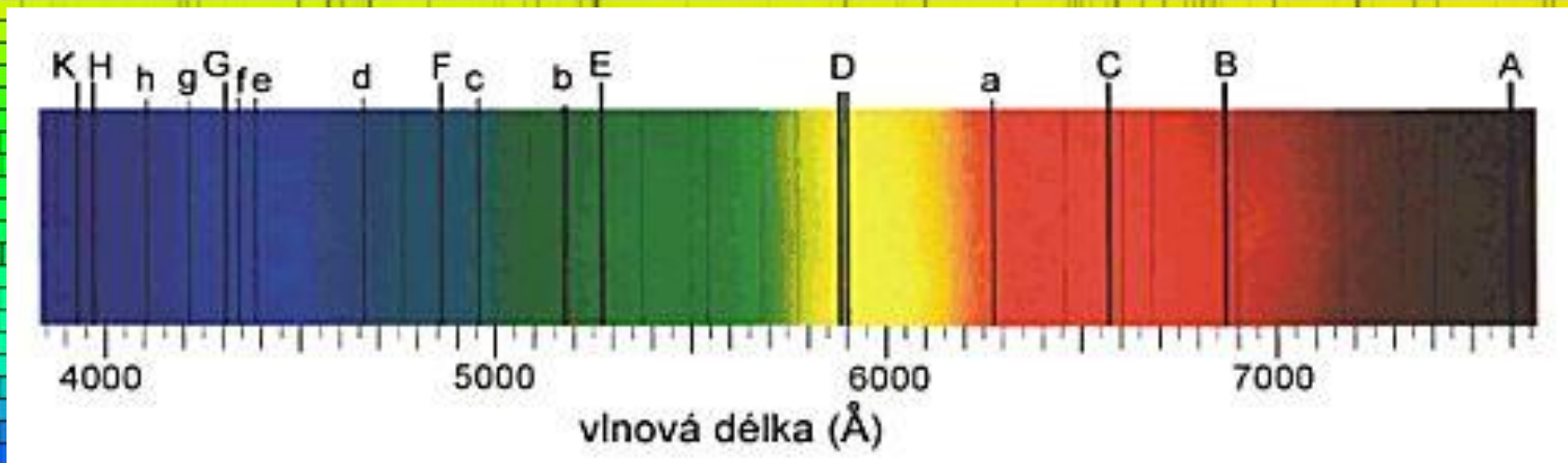

chladnější

Slunce

teplejší

Sluneční spektrum

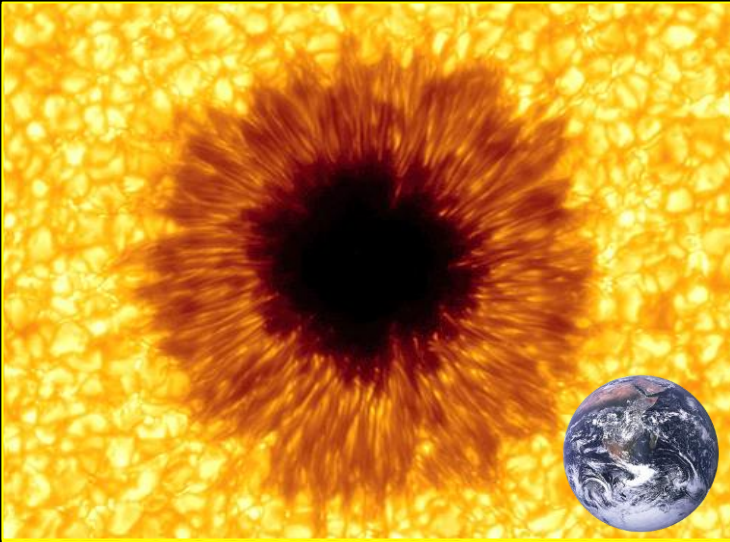
☉ *Slunce – v dalekohledu (skvrny)*

Co jsou sluneční skvrny?

chladnější místa – o 1 500°C

mění se – vznik, vývoj, rotace Slunce (25/36 d)

Při pozorování Slunce vždy chránit zrak !!!

Jedna skvrna přes celé Slunce?

☉ Slunce – stavba

Složení (hm.): 75% H, 25% He, stopově ostatní prvky

jádro – 15 mil. °C, 700 mil. tun H za 1 s
(termojaderná fúze – $4H > He + energie$)
hustota = 152 g/cm^3

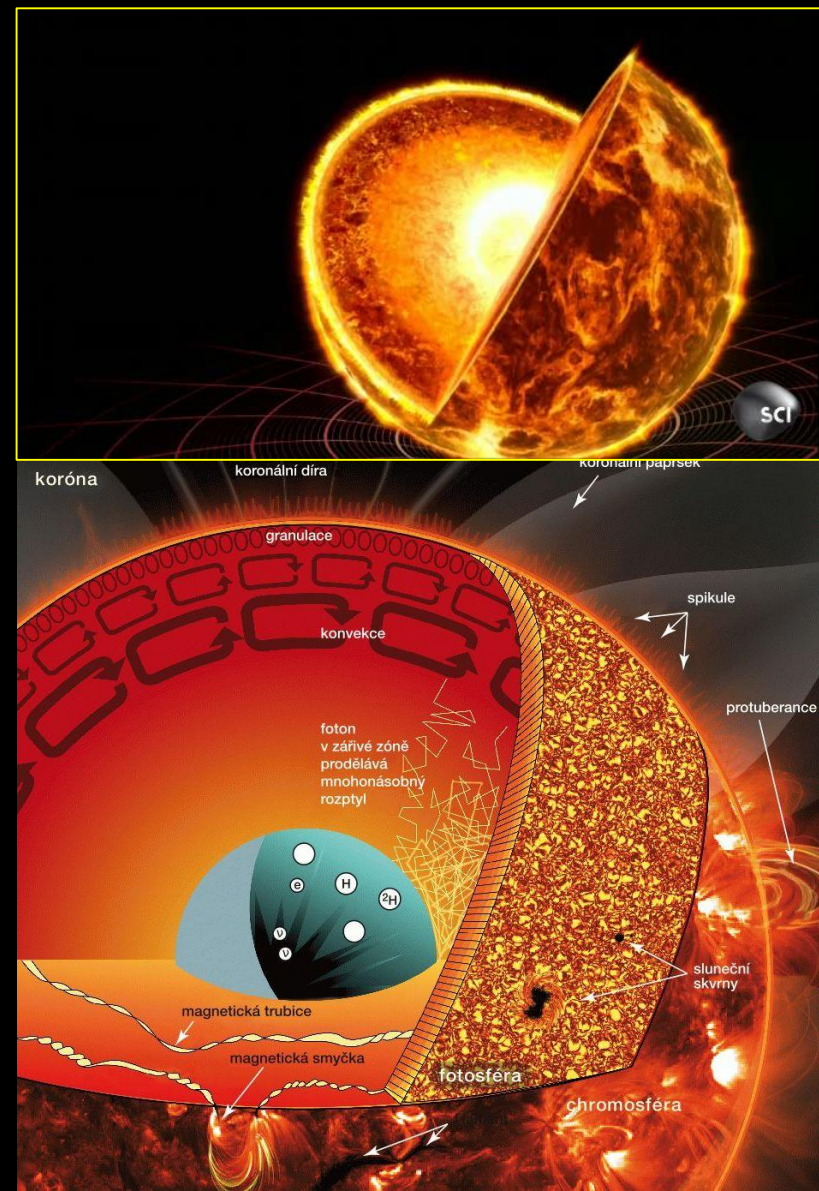
vrstva zářivé rovnováhy – 100 tis. až 10 mil. let

konvektivní zóna - promíchávání

fotosféra – viditelná oblast („povrch“) – 5 500°C
granulace – výstupné proudy (+200°C)
skvrny – chladnější místa (-1 500°C)
(aktivita – změny magnetického pole; cykly – 11 let)
10 000x řidší než vzduch u zemského povrchu

chromosféra – protuberance, erupce (speciální filtry)

koróna – až 6 mil. °C, velice řídká (při zatmění)
sluneční vítr – až 450 km/s, 10% S. úbytek

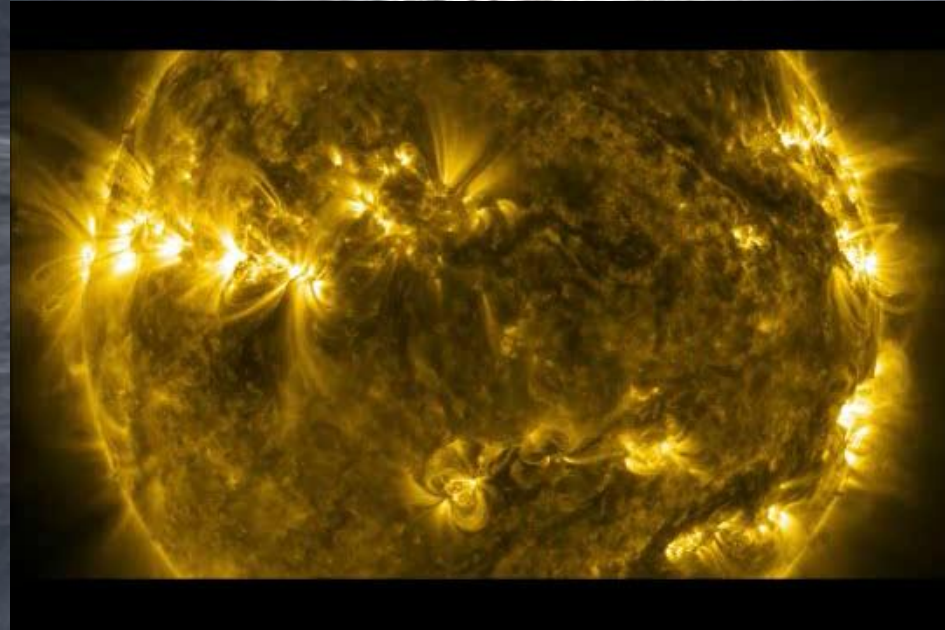

Aktivní Slunce

Polaroidový obrazec

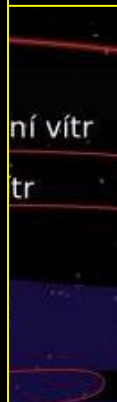
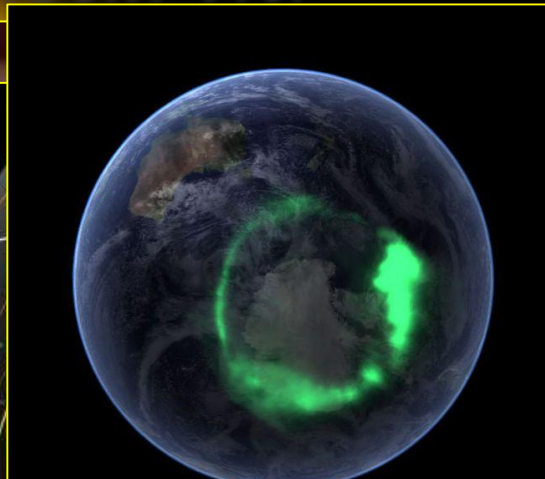
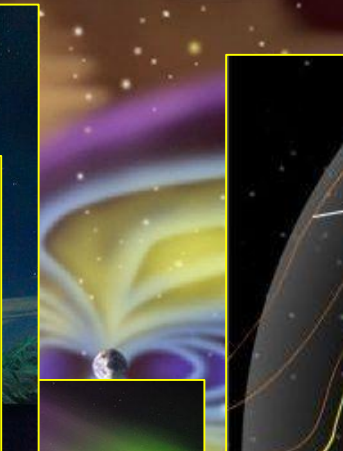
všechny jevy souvisí s magnetickým polem, jeho změnami

*plazma = horký ionizovaný plyn (částice s nábojem)
chová se jinak než normální (neutrální) plyn
ovlivňuje magnetická pole a je jimi ovlivňováno
„4. skupenství“*

Aktivní Slunce – sluneční vítr

Polární záře

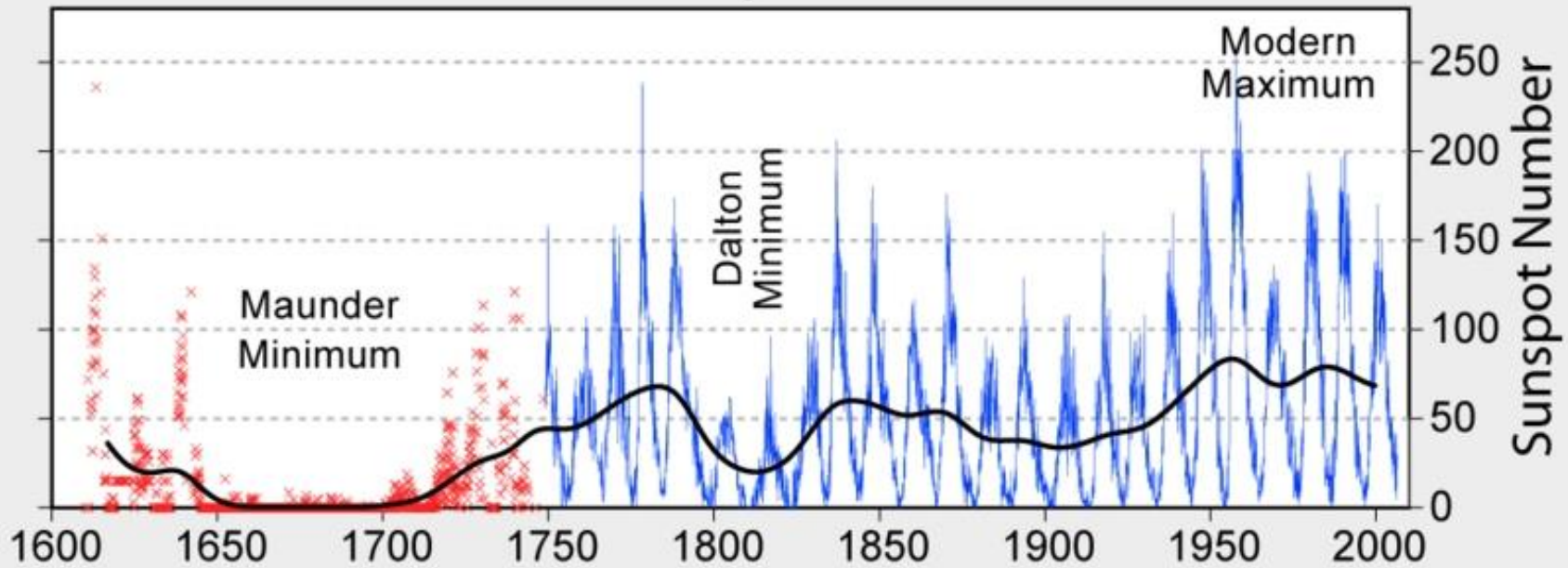
Geomagnetické bouře

SEBASTIANSZ

Sluneční cyklus

základní – cca 11 let (9 – 14) – změny magnetických polí
přepólování
počet slunečních skvrn – aktivita Slunce

400 Years of Sunspot Observations

Sluneční cyklus

motýlkový diagram

200

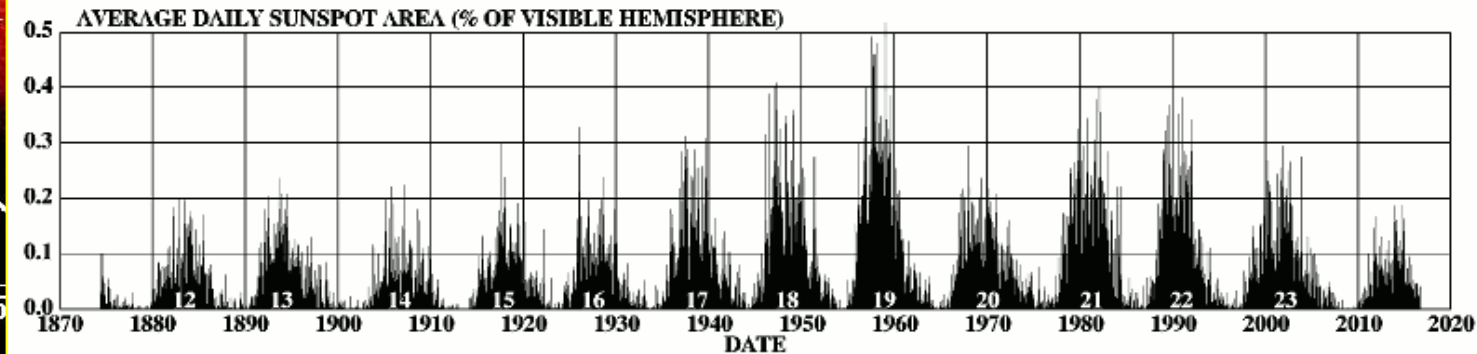
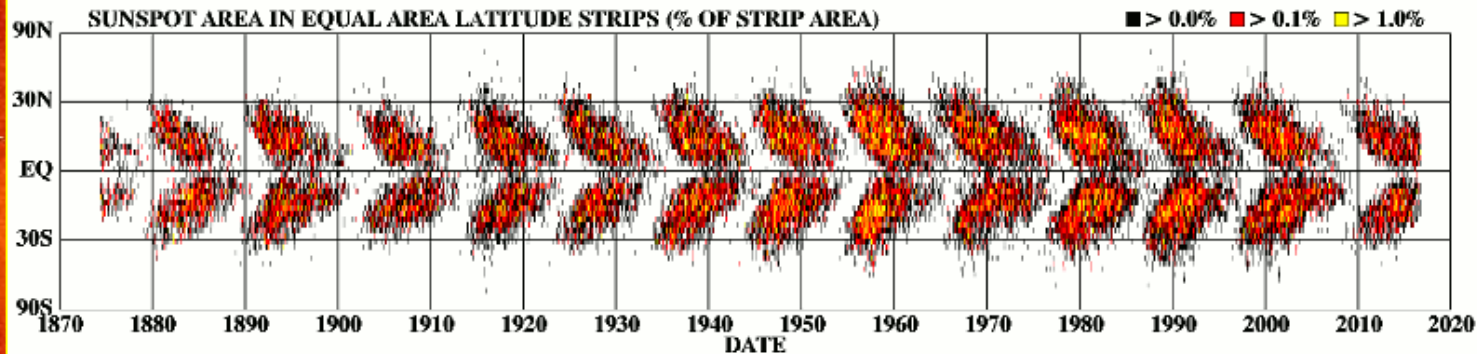
150

100

50

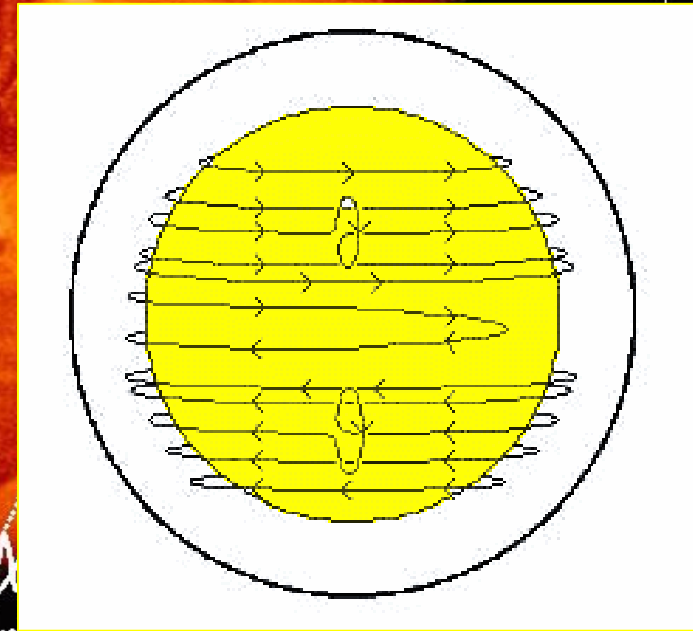
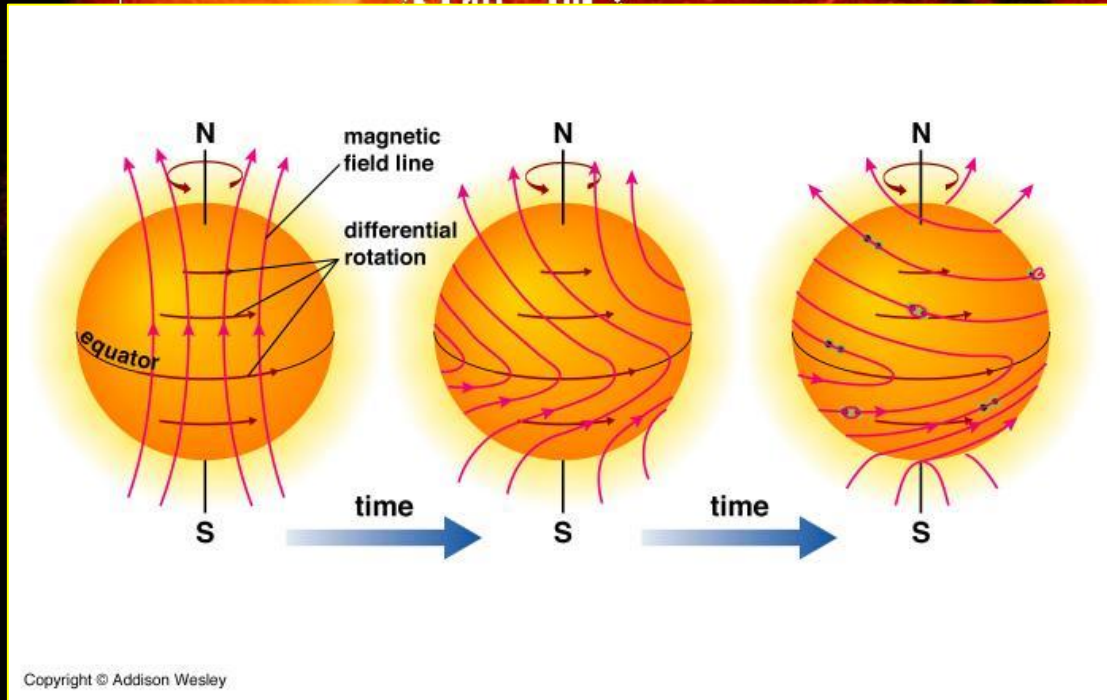
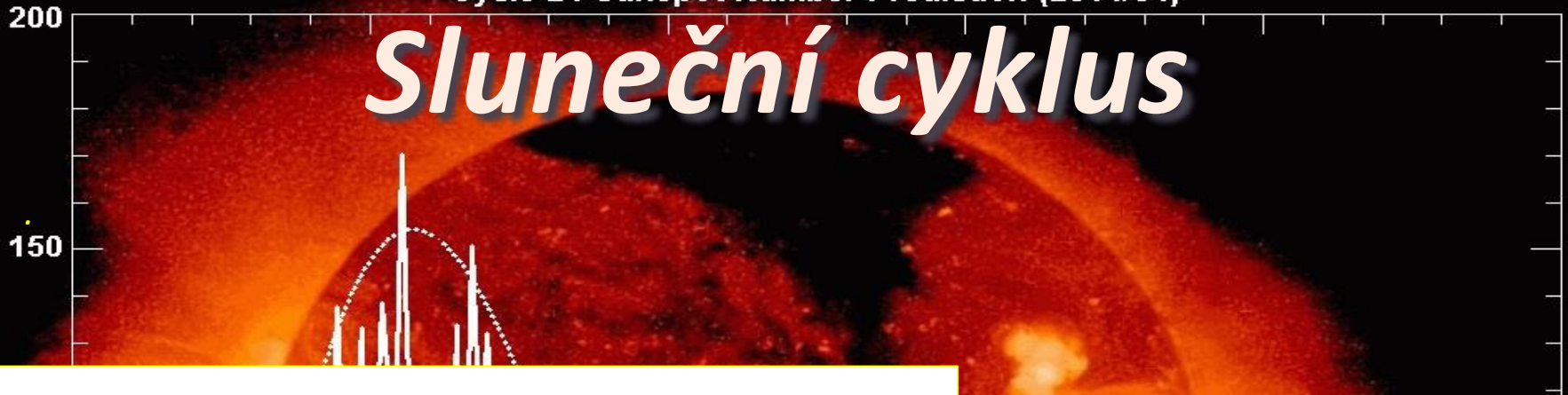
0

DAILY SUNSPOT AREA AVERAGED OVER INDIVIDUAL SOLAR ROTATIONS

2020

Sluneční cyklus

10

2015

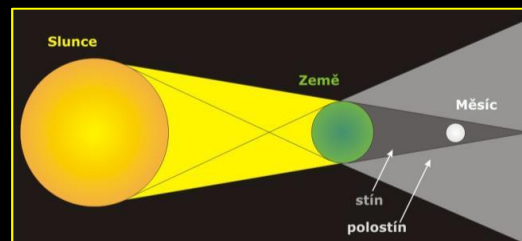
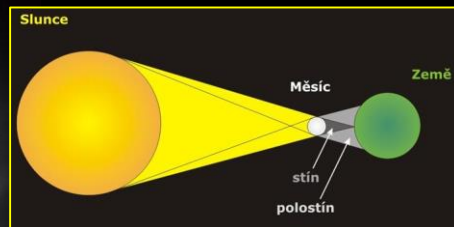
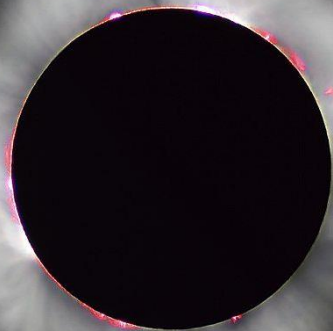
2020

Zatmění

Zatmění Slunce – Měsíc v novu

Zatmění Měsíce – Měsíc v úplňku

Pokud by byla rovina oběžné dráhy Země (ekliptika) i Měsíce stejná:

- při každém novu – zatmění Slunce
- při každém úplňku – zatmění Měsíce

(v ČR 1485, 1706, 1842, 2135)

**Sklon dráhy Měsíce k ekliptice – 5,15°:
- při novu a úplňku většinou k zatmění nedojde**

Slunce na internetu

Např.:

<http://www.spaceweather.com/>

<http://pozorovanislunce.eu/>